

Zaterdag 19 augustus

Ik begin mijn gesprek met Anja de Schutter om 13u02, twee minuten te laat dus. Ik ben over tijd. Het ligt niet aan haar, noch echt aan mij, het gebeurde gewoon. Anja is persmagistrate, verbonden aan het gerechtshof hier in Tongeren. Ze onderhoudt de contacten met de pers en met de buitenwereld, ze levert duiding en info bij alles wat er gebeurt op die plek.

Ik wil het even over architectuur hebben en wat ze kan betekenen in deze tijd. Het gerechtsgebouw hier oogt laagdrempelig wanneer ik het vergelijk met het oude justitiegebouw in Antwerpen, of het bombastisch monster in Brussel. Maar toch is er nog altijd een immens verschil met het nieuw justitiegebouw in Antwerpen dat vol licht en ruimte zit en niet lijkt verzonnen door iemand die aan een acute paranoia lijdt. Zegt zo 'n nieuw justitiegebouw dan ook iets over deze tijd?

Volgens Anja wijst het er in ieder geval op dat er in zulke recente gebouwen (zoals in Antwerpen) ruimte is voor overleg, dat er openheid is en dat mensen in nood er welkom zijn. Het geeft misschien ook aan dat ook strengheid (zoals vaak bij strafrecht) net zo goed kan gebeuren op een transparante manier.

Als ik aan justitie denk, dan denk ik nog altijd aan kindermoordenaar Marc Dutroux en de grote volkswoede die er toen ontstond over de werking van het gerecht, een ware systeemcrisis was dat tijdens de jaren negentig. Dat zal een periode zijn die ik nooit meer vergeet. Is er sindsdien veel veranderd?

Net tijdens die periode, zegt Anja, deed ik de overgang van advocate naar persmagistrate in Brussel. Er kwamen hervormingen na dat protest en daardoor kon zij voor het eerst over een eigen computer beschikken. De woede van de bevolking was zeer groot in Brussel en steden zoals Antwerpen. Dat was emotioneel ook voor veel magistraten niet simpel, maar ook binnen justitie zelf was er veel discussie, want ook velen in die gerechtshoven voelden zich geschandaliseerd. Niettemin moet je daar als magistrate in middenweg in vinden, gezien er uiteraard verwacht wordt (en terecht) dat je loyaal blijft aan het rechterlijk apparaat.

En wat is er nu specifiek veranderd, wat zijn de grote lijnen?

Anja vindt het eigenlijk pijnlijk dat ik die vraag stel. Er is de afgelopen twintig jaar zo hard gewerkt en de burger lijkt er nauwelijks wat van af te weten. Ik geef haar gelijk.

Ontwikkelingen in de samenleving volg ik met redelijk wat aandacht, maar justitie blijft voor

mij hermetisch. Anja vertelt met dat de omgang met slachtoffers helemaal getransformeerd is, dat de verhouding met de pers niet meer te vergelijken is met vroeger. Het is een andere wereld geworden.

Iemand uit het publiek (want ook vandaag zitten er mensen overal, alsook op de grond) wil toch nog meer details. Anja verduidelijkt dat vroeger iedereen op aparte eilandjes zat qua communicatie. Dat is nu ondenkbaar geworden. Er is bovendien veel meer uitwisseling met het middenveld, met zorgorganisaties bijvoorbeeld en met een heleboel instellingen die vaak met de werking van het gerecht te maken hebben.

Ivoren torens worden daarbij afgebroken en ook bij magistraten is er toch veel meer aandacht gekomen voor het menselijke aspect van ieder (met de magistraten zelf inclusief). De waaier van alternatieve straffen is bijvoorbeeld ook veel groter geworden.

Om dat nu breed open te trekken: hoe past justitie zich vandaag aan als het gaat over een enorm veranderende samenleving? Tja, antwoordt Anja, je blijft uiteraard afhankelijk van wat er is vastgelegd in het strafrecht zelf. Dat is dus leidend, maar tegelijk ook beperkend. Er staan nog dingen in die nu niet meer zo relevant zijn, zoals de bestraffing van schaking bijvoorbeeld. Tegelijk is justitie machteloos bij hedendaagse ontwikkelingen waar in de wetboeken niet over wordt gesproken. Neem nu kijkfiles of mensen die volop fotograferen bij een ongeluk en daarmee zelfs de hulpdiensten hinderen. Iedereen heeft recht om te fotograferen in de openbare ruimte, maar hierover komen er toch meer en meer klachten. Zolang de politieke wereld en specifiek de wetgevende macht daar niets aan doet, kan er ook niet worden bestraft. Je bent als magistraat op dat gebied uiteraard onafhankelijk, gezien we in dit land scheiding van machten hebben. Maar dat betekent dat er vanuit justitie geen commentaar mag worden geleverd indien er een wet wordt gestemd die niet helemaal deugt. Die relatie is tegelijk een waarborg én een handicap.

In feite, zegt Anja, komen we met het gerechtsapparaat altijd te laat als het gaat over tijd. We komen altijd na de feiten, na het misdrijf. Maar we zetten wel steeds meer middelen in op preventie. Dat wil overigens niet altijd zeggen dat er nog meer camera's worden bijgezet. Preventie mag je niet verwarren met louter controle.

Als we het nu specifiek over tijd hebben, en over op tijd en te laat: hoe zit dat nu met die fameuze achterstand bij justitie? Wat zijn daar de redenen voor?

Er zijn er volgens mij drie, antwoordt Anja.

Ten eerste is er echt een gebrek aan personeel en aan middelen. Er is bijvoorbeeld nog steeds veel te weinig technische ondersteuning. We behelpen ons en roeien dus met de riemen die we hebben, maar dat is toch echt een factor.

Ten tweede kan justitie veel te weinig selecteren qua urgentie en komt er veel te veel op het bord. De maatschappij vraagt om prioriteiten, maar intussen wordt er zoveel noodgedwongen vervolgd wat in feite, binnen een bredere context, tijdverlies is. Veel zaken kunnen bijvoorbeeld net zo goed worden opgelost door gesprekken, door tussenkomsten door buurtwerkers, enzoverder. Daar wordt wel aan gewerkt, maar ook daar blijft het behelpen. Ik zeg dat ik ongeduldig word wanneer het gerecht moet tussen komen bij een banale burenruzie. Anja knikt en zegt dat zij daar natuurlijk ook ongeduld van kan worden en dat het soms frustrerend is.

Ten derde zijn de procedures in dit land loodzwaar. Ook daar zijn er hervormingen en die zijn ook nodig. We hebben zoveel procedureregels die echt uit een andere tijd stammen en die zeer vertragend werken. Oorspronkelijk zijn die natuurlijk opgevat om bijvoorbeeld de rechten van de verdediging te beschermen, maar vergeet niet dat die procedures stammen uit de Napoleontische tijd. We hebben dus nooit een fundamentele herziening gekend, wat bijvoorbeeld in buurlanden zoals Nederland in de jaren zestig en zeventig wel degelijk is gebeurd.

Hoe komt dat, vraag ik. Anja citeert voormalig en nu wijlen premier Jean-Luc Dehaene die steeds zei dat hij en zijn regering de problemen zal oplossen wanneer ze zich voordoen. Ze wil daarbij geen oordeel over de man uitspreken, maar het is wel een typerende uitspraak en een die blijkbaar ook door de burger gesmaakt wordt. Ik knik. Het gebrek aan een langetermijnvisie is iets dat me werkelijk ergert in dit land, zowel in de politiek als daarbuiten.

Over langetermijnvisie gesproken: hoe zit dat met onze gevangenen? Zelfs Amnesty International heeft ons al aangeklaagd voor mensonwaardige toestanden op dat vlak. Het is

niet overal even erg, zegt Anja, maar er zijn wel grote problemen inderdaad. Maar de bevolking zelf is duidelijk geen vragende partij. Je beschavingsniveau kan ook worden bepaald door hoe je gevangenen behandelt. Maar al te vaak is de doorsnee burger wraakzuchtig jegens criminelen en wordt er heel snel aangenomen dat ze een luxe-leventje leiden in de gevangenis, wat niet bepaald waar is in alle objectiviteit. We hebben overigens nog steeds geen echt alternatief gevonden voor die opsluiting bij ernstige gevallen. Het draagvlak voor hervormingen zou van de politici moeten komen, maar ook zij weten dat er geen stemmen te vinden zijn bij het pleiten voor een meer menswaardige behandeling.

Iemand uit het publiek vraagt of justitie zelf betrokken wordt bij de wetgeving.

Anja wijst nogmaals op de scheiding der machten, maar zegt dat er niettemin toch genoeg ruimte op het valk van informatiegaring en uiteraard kan het openbaar ministerie worden verzocht haar expertise te delen en kan de magistratuur zelf ook binnen beperkte mate de wetgevende macht informeren bij het opstellen van wetten of maatregelen. Het openbaar ministerie is tegelijk uitvoerende macht én ‘raakt aan de rechterlijke macht’ (zo heet dat letterlijk).

De stadsgids heeft me enkele dagen geleden véél verteld over de Romeinse aanwezigheid in deze stad. Toen ik hem vroeg wat nu de sterkste aspecten waren van deze samenleving, zei hij: architectuur én het Romeinse recht. Anja knikt. Veel mensen beseffen dit niet maar ons burgerlijk recht komt rechtstreeks uit die tijd. De Romeinen zijn met hun denken en hun praktijk nog steeds aanwezig, net zoals we hier in Tongeren een stadsomwalling kunnen bewonderen die al meer dan negentien eeuwen meegaat (voeg ik daar zelf aan toe).

Een uur of wat later komt er een oude mevrouw binnen. Ze wil graag haar klok hebben... Het interieur in de Maastrichterstraat is immers een schenking, maar dan van een andere oudere mevrouw die een stuk van haar inboedel aan ons heeft gegeven vooraleer definitief naar het bejaardenhuis te verhuizen. Ik dank deze voor mij onbekende vrouw zeer...

Maar nu staat er dus een andere vrouwtje en die had al eerder een plastic klokje gezien op batterijen en dat kwam ze dus nu halen, want dat was haar beloofd.

Het is grappig en wat aandoenlijk. Ze komt de tijd halen en ze is zo blij met dat heel eenvoudig klokje met een lege batterij er in.

Om 16u staat Paul, de man van Anne, bij me binnen. Anne is de scenografe die ik enkele dagen eerder sprak. Paul heeft een fles witte Italiaanse wijn bij zich en wil met me praten over tijd. Hij vertelt meteen over zijn eindwerk als plastisch vormgever. Hij ontwikkelde 'ouderdomsmanipulatievitruines' waarbij heel banale objecten en verpakkingen en kijkdozen werden getoond die hij versneld verouderd had door allerlei technieken.

Paul heeft iets met oude dingen restaureren en zoekt naar plekken waar de tijd lijkt stil te staan, die hij dan weer fotografeert.

Dan vertelt hij me over een project waar steeds meer vraag naar is. Hij is opgegroeid in een Nederlands dorp waar vroeger veel mijnactiviteit is geweest. Zo 'n berg voor steenkoolafval, vol steengruis die door de druk die er ontstaat begint te smeulen en zelfs te gloeien heeft hem altijd gefascineerd. In de winter, zo herinnert hij zich, dampt zo 'n berg en de geur ervan is onbeschrijflijk. Van het gruis, van het mijnsteengranulaat waar nog tien procent steenkool in zit maakt hij stadsmeubilair waardoor dus mensen kunnen zitten op een stuk geschiedenis, op het resultaat van het werk uit nu lang vervlogen tijden. Dat doet hij overigens ook met het steengruis van gebouwen die worden afgebroken. Op die manier wil hij het verleden nog even bijhouden.

Paul is een echte materialenmens met een kunstenaarsziel die zich nooit verveelt en in feite verveling zelfs niet begrijpt. De allerhoogste tijdsbesteding is werk maken dat je zelf gelukkig maakt en je boterham te verdienen met dingen die ook anderen gelukkig maken. Het heeft een tijd geduurd vooraleer Paul op dat punt is uitgekomen. Veel energie heeft hij moeten steken om mensen zover te krijgen dat ze zijn werk begonnen te begrijpen. Ooit stuurde hij Rocca Granata een brief om te vragen of hij voor zijn stadsmeubilair rond de mijnstenen een liedje wou uitlenen. De zanger belde hem plotseling en zong het lied voor Paul door de telefoon. Het heet 'Betaald' en Paul vind het nog steeds een prachtig lied. Dat zingen van Rocco betekende wel wat voor hem. Sindsdien is de erkenning blijven toenemen.

Maar acht, zegt Paul, het gaat helemaal niet om geld. De rekeningen moeten worden betaald, akkoord, maar ik wil maar één ding echt: genoeg tijd hebben om de vergankelijkheid van alles te kunnen vatten.

Dat is zo 'n mooie afsluiter dat ik stop met notities te nemen.

Paul, fotograaf Hans die er is komen bijzitten en ik babbelen verder over afscheid van vaders, spiritualiteit, kunst. Ik voel wat ontroering en ik vermoed de twee andere heren ook.

Verdraaid, het is zes uur. We nemen afscheid van elkaar.

